

Fødevarestyrelsen
Kontor for fødevarer kvalitet, teknologi og markedsføring

Uddybende høringssvar vedrørende tilladelse til markedsføring af produkter, der indeholder, består af eller er fremstillet af rapsfrø fra den genetisk modificerede raps T45 i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003.

Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF) ved Aarhus Universitet har tidligere i år udarbejdet to høringssvar vedrørende tilladelse til markedsføring af produkter, der indeholder, består af eller er fremstillet af rapsfrø fra den genetisk modificerede raps T45 i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003.

De to høringssvar er dateret henholdsvis 25. april 2008 (se Bilag 1) og 4. juli 2008 (se Bilag 2). I mail af 26. september 2008 har Fødevarestyrelsen bedt DJF uddybe sine høringssvar med følgende begrundelse:

"Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF) under Aarhus Universitet har i et høringssvar fra den 25. april 2008 til Fødevarestyrelsen haft en række bemærkninger vedr. tilladelse til markedsføring af produkter, der indeholder, består af eller er fremstillet af rapsfrø fra den genetisk modificerede raps T45 i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003.

DJF har i sit høringssvar bl.a. skrevet følgende: "DJF anbefaler, at der udarbejdes monitorings- og kontrolsystemer, som kan kortlægge evt. ulovlig dyrkning af afgrøden, og at der gennemføres en evaluering af, hvilke risici en sådan dyrkning ville medføre.

Endelig er der ingen plan for monitorering af spildplanter. DJF mener, at sådanne planter bør monitoreres, så man ved mere om, hvorvidt de vil bidrage til at øge risici for genspredning."

Hertil har Plantedirektoratet bemærket følgende:

"Vedrørende høringssvaret fra det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF) under Aarhus Universitet skal det bemærkes, at de eventuelt forekommende T45-rapsfrø vil forekomme opblandet med høstede frø fra en mængde andre rapsorter. Det er meget usandsynligt, at en landmand ville finde på at udså sådanne rapsfrø, da han ikke kender egenskaberne hos de sorter, der indgår i blandingen. Desuden vil disse rapsfrø næppe nå ud til landmændene som intakte frø, da de hovedsageligt importeres til forarbejdning med henblik på at udskille bestanddele som olie og protein i form af rapskage og rapsskrå."

**DET
JORDBRUGSVIDENSKABELIGE
FAKULTET (DJF)**

Susanne Elmholt

Dato: 21. oktober 2008

Journalnr:
Reference:

Direkte tlf: 8999 1858
Direkte fax: 8999 1819
Mobiltlf:
E-post:
Susanne.Elmholt@agrsci.dk
Web: www.agrsci.dk

CVR-nr: 57607556
EAN-nr: 5798000877412

Det Jordbrugsvidenskabelige
Fakultet (DJF)
Aarhus Universitet
Blichers Allé 20, Postboks 50
8830 Tjele
Tlf: 8999 1900
Fax: 8999 1919
E-post: djf@agrsci.dk
Web: www.agrsci.dk

Det fremgår af høringssvaret af 25. april 2008 fra DJF, at DJF ikke i forbindelse med kommenteringen har haft adgang til den fulde vurdering fra EFSA's GMO-panel og dermed heller ikke til en række væsentlige baggrundsoplysninger. Denne vurdering samt en række yderligere informationer kan ses her:

Vurderingen fra EFSA's GMO-panel:

<http://www.efsa.europa.eu/cs/BlobServer/Scientific_Opinion/gmo_op_ej635_T45oilseedrape_en.pdf?ssbinary=true>

Et resume af ansøgningen samt bilag:

<http://www.efsa.europa.eu/EFSA/efsa_locale-1178620753812_1178620786239.htm>

Forslaget til beslutning om godkendelse af T45-rapsen samt monitoringsplanen for rapsen er vedlagt.

Fødevarestyrelsen skal på baggrund af disse supplerende oplysninger anmode DJF om at uddybe sit oprindelige høringssvar. Af hensyn til den kommende behandling af sagen i Folketingets Europaudvalg, skal vi bede om at få en tilbagemelding senest den 21. oktober 2008.

DJF's uddybning af tidligere udtalelser:

Vedrørende første punkt i DJF's to tidligere høringssvar:

25.4.08: Tilsyneladende går man generelt ud fra, at ingen vil finde på at dyrke disse afgrøder ulovligt. Det vil jo ellers formentlig kunne lade sig gøre, da det ikke kun er forarbejdede produkter, der må indføres til EU. Derfor ser man stort set bort fra de risici, der knytter sig til dyrkning. Men hvordan kontrollerer man, at dyrkning ikke sker?

I tilsvarende, tidligere høringer er EFSA opinion indgået i bedømmelsesmateriale. Det kan undre, at det tilsvarende materiale ikke er medsendt denne høring, da denne baggrund er vigtig for at forstå de bedømmelser og beslutninger, der er taget. F.eks. har EFSA i andre tilsvarende sager anbefalet "appropriate management systems should be in place to restrict seeds of the GM crop entering cultivation". DJF anbefaler, at der udarbejdes monitorings- og kontrolsystemer, som kan kortlægge evt. ulovlig dyrkning af afgrøden, og at der gennemføres en evaluering af, hvilke risici en sådan dyrkning ville medføre.

4.7.08: Generelt ser det ud til, at man går ud fra, at ingen vil finde på at dyrke disse afgrøder ulovligt. Det vil jo ellers formentlig kunne lade sig gøre, da det ikke kun er forarbejdede produkter, der må indføres til EU. Derfor ser man stort set bort fra de risici, der knytter sig til en eventuel ulovlig dyrkning. Men det fremgår ikke af monitoringsplanen, hvordan dette bliver kontrolleret.

DJF anbefaler, at der udarbejdes monitorings- og kontrolsystemer, som kan kortlægge evt. ulovlig dyrkning af afgrøden, og at der gennemføres en evaluering af, hvilke risici en sådan dyrkning ville medføre.

Uddybning: I EFSA's overall opinion, som lå til grund for den første kommentar, fremgik det ikke, at det udelukkende drejede sig om rapsfrø i

DET
JORDBRUGSVIDENSKABELIGE
FAKULTET (DJF)

meget små mængder, som utilsigtet var iblandet andet, ikke-GMO rapsfrø. DJFs udtalelse af 25.4.08 fremstår derfor som den gør, da vi forventede, at det drejede sig om større partier af raps. Dette fremgår imidlertid af beslutningsforslaget, som DJF havde til rådighed for sin udtalelse af 4.7.08. Det fremgår dog ikke, i hvilke niveauer (% iblanding), man kan forvente at finde raps T45 iblandet andet rapsfrø. Selv om DJF er enig med Plantedirektoratet i, at det er usandsynligt, at en landmand med fuldt overlæg vil udså denne blanding, ændrer dette dog ikke ved, at EFSA i andre tilsvarende sager har anbefalet "appropriate management systems should be in place to restrict seeds of the GM crop entering cultivation" (EFSA opinion on maize GA21, EFSA Journal 2007 (541), 1-25). Her drejede det sig også om en afgrøde, som udelukkende skulle oparbejdes til foder eller fødevarer. Det kan f.eks. ikke udelukkes, at raps oparbejdes til udsæd de samme steder, som raps oparbejdes til foder eller fødevarer, og at der i sådanne tilfælde kunne foregå en utilsigtet iblanding.

Vedrørende andet og efterfølgende punkter i DJFs udtalelser:

25.4.08: Endelig er der ingen plan for monitoring af spildplanter. DJF mener, at sådanne planter bør monitoreres, så man ved mere om, hvorvidt de vil bidrage til at øge risici for genspredning.

4.7.08: Det anføres i monitoringsplanen, at de fleste oparbejdningsanlæg ligger ved havne, og der er derfor ingen forslag til at kontrollere spild ved transport.

DJF anbefaler, at det bliver et krav, at GM-rapsfrø oparbejdes i modtagehavnen.

Hvis dette ikke sker, bør der være regler for hvordan transport af GM-rapsfrø skal foregå – kun med tankvogn kan spild minimeres. I andet afsnit under pkt. 3 står, at GM-rapsen ikke har særlige overlevelseshancer. Men hvis den spildes langs landevejen i rapsdykningsområder, kan generne spredes. Sker dette f.eks. til en økologisk mark, kan det have alvorlige konsekvenser for vedkommende landmand. Der er ingen plan for monitoring af spildplanter.

DJF anbefaler, at sådanne planter monitoreres, så man ved mere om, hvorvidt de vil bidrage til at øge risici for genspredning.

I beslutningsforslaget står der (pkt. 8):

"...due to the physical characteristics of oilseed rape seeds and methods of transportation, EFSA recommended that appropriate management systems should be in place to minimise accidental loss and spillage of transgenic oilseed rape during transportation, storage, handling and processing."

I den næste sætning konstateres, at det er der taget højde for i monitoringsplanen.

DJF finder ikke at der i monitoringsplanen er taget højde for at minimere spild, især ikke ved transport.

Uddybning: DJF finder fortsat, at spild af GMO-rapsfrø, som potentielt kan give anledning til levedygtige planter, vil være særligt uheldigt i en situation, hvor raps ikke er omfattet af sameksistensbekendtgørelsen, og der dermed ikke er introduceret virkemidler til at hindre en spredning.

I opfølgningen på Handlingsplanen for sameksistens mellem GMO, konventionelle og økologiske afgrøder (Tolstrup et al., 2007¹) anføres 'Foreslåede obligatoriske virkemidler':

- Bekæmpelse af spildplanter på marken og omkringliggende arealer samt på transportveje inden for hele ejendommen
- Transport af GM-raps i frøtætte containere

Overordnet mener vi, at spredningsrisikoen vil kunne elimineres, hvis T45 oparbejdes i modtagehavnen, eller hvis den ved eventuel transport til et andet sted, flyttes i en frøtæt container, dvs. en tankvogn. Et eventuelt spild omkring oparbejdningsanlæg bør bekæmpes.

I den forbindelse kan nævnes, at DJF fra grovvarhandelen i Danmark har fået oplyst, at ikke alle oparbejdningsanlæg for raps ligger i havneområder. Dette kunne give anledning til mere transport end det umiddelbart fremgår af monitoringsplanen.

Vi håber, ovenstående kommentarer dækker den ønskede uddybning. Fremover vil vi gerne foreslå, at DJF tidligere i forløbet modtager de relevante, faglige oplysninger, så vi kan udtale os på bedst muligt grundlag. Specielt fordi vi netop på GM området ofte oplever meget korte høringsfrister (1-2 dage), som giver problemer med at nå at svare rettidigt, specielt hvis der er tale om et omfattende høringsmateriale. Endelig ville det være nyttigt, hvis myndighedernes eventuelle bemærkninger til DJF's hørings svar fremsendes til orientering til DJF.

På vegne af Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

Med venlig hilsen

Susanne Elmholt

Seniorforsker, koordinator for DJF's myndighedsrådgivning

¹ Tolstrup, K., Andersen, S.B., Boelt, B., Gylling, M., Holm, P.B., Kjellsson, G., Pedersen, S., Østergård, H., Mikkelsen, S.A. (2007): Supplerende rapport fra Udredningsgruppen vedrørende Sameksistens mellem genetisk modificerede, konventionelle og økologiske afgrøder. Opdatering af Udredningen fra 2003. April 2007. Aarhus Universitet, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet. 92 s.

Bilag 1

DJFs første høringsvar af 25.4.08 (til rådighed for DJFs udtalelse lå høringsbrevet samt EFSA's overall opinion):

Høring vedr. tilladelse til markedsføring af produkter, der indeholder, består af eller er fremstillet af rapsfrø fra genetisk modificeret raps T45 i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003

Vi har haft ovennævnte tilladelse til kommentering i Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF) og vil gerne anføre følgende:

Tilsyneladende går man generelt ud fra, at ingen vil finde på at dyrke disse afgrøder ulovligt. Det vil jo ellers formentlig kunne lade sig gøre, da det ikke kun er forarbejdede produkter, der må indføres til EU. Derfor ser man stort set bort fra de risici, der knytter sig til dyrkning. Men hvordan kontrollerer man, at dyrkning ikke sker?

I tilsvarende, tidligere høringer er EFSA opinion indgået i bedømmelsesmateriale. Det kan undre, at det tilsvarende materiale ikke er medsendt denne høring, da denne baggrund er vigtig for at forstå de bedømmelser og beslutninger, der er taget. F.eks. har EFSA i andre tilsvarende sager anbefalet "appropriate management systems should be in place to restrict seeds of the GM crop entering cultivation". DJF anbefaler, at der udarbejdes monitorings- og kontrolsystemer, som kan kortlægge evt. ulovlig dyrkning af afgrøden, og at der gennemføres en evaluering af, hvilke risici en sådan dyrkning ville medføre.

Endelig er der ingen plan for monitoring af spildplanter. DJF mener, at sådanne planter bør monitoreres, så man ved mere om, hvorvidt de vil bidrage til at øge risici for genspredning.

DET
JORDBRUGSVIDENSKABELIGE
FAKULTET (DJF)

Bilag 2

DJFs andet høringssvar af 4.7.08 (til rådighed for DJFs udtalelse lå beslutningsforslaget samt monitoringsplanen). DJF havde 1 døgn til at udarbejde udtalelsen:

Høring vedr. tilladelse til markedsføring af produkter, der indeholder, består af eller er fremstillet af rapsfrø fra genetisk modificeret raps T45 i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003

Vi har haft ovennævnte tilladelse til kommentering i Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF), Aarhus Universitet, og vil gerne anføre følgende:

Generelt ser det ud til, at man går ud fra, at ingen vil finde på at dyrke disse afgrøder ulovligt. Det vil jo ellers formentlig kunne lade sig gøre, da det ikke kun er forarbejdede produkter, der må indføres til EU. Derfor ser man stort set bort fra de risici, der knytter sig til en eventuel ulovlig dyrkning. Men det fremgår ikke af monitoringsplanen, hvordan dette bliver kontrolleret.

DJF anbefaler, at der udarbejdes monitorings- og kontrolsystemer, som kan kortlægge evt. ulovlig dyrkning af afgrøden, og at der gennemføres en evaluering af, hvilke risici en sådan dyrkning ville medføre.

Det anføres i monitoringsplanen, at de fleste oparbejdningsanlæg ligger ved havne, og der er derfor ingen forslag til at kontrollere spild ved transport.

DJF anbefaler, at det bliver et krav, at GM-rapsfrø oparbejdes i modtagehavnen.

Hvis dette ikke sker, bør der være regler for hvordan transport af GM-rapsfrø skal foregå – kun med tankvogn kan spild minimeres. I andet afsnit under pkt. 3 står, at GM-rapsen ikke har særlige overlevelseschancer. Men hvis den spildes langs landevejen i rapsdyrkningsområder, kan generne spredes. Sker dette f.eks. til en økologisk mark, kan det have alvorlige konsekvenser for vedkommende landmand. Der er ingen plan for monitorering af spildplanter.

DJF anbefaler, at sådanne planter monitoreres, så man ved mere om, hvorvidt de vil bidrage til at øge risici for genspredning.

I beslutningsforslaget står der (pkt. 8):

“...due to the physical characteristics of oilseed rape seeds and methods of transportation, EFSA recommended that appropriate management systems should be in place to minimise accidental loss and spillage of transgenic oilseed rape during transportation, storage, handling and processing.”

I den næste sætning konstateres, at det er der taget højde for i monitoringsplanen.

DJF finder ikke at der i monitoringsplanen er taget højde for at minimere spild, især ikke ved transport.

DET
JORDBRUGSVIDENSKABELIGE
FAKULTET (DJF)